Művelődéspolitikánk rendszere

Köpeczi Béla: A magyar kultúra harminc éve

Hazánk életének elmúlt három évtizede bővelkedik eseményekben, és hasznosítható tanulságokban. Az eseményeket elemző rendszerezéssel áttekinteni, ezáltal megrajzolni fővonalait, s mindebből összegezni a jelen számára mértékadó következtetéseket — ez a társadalomtudós feladata. *Köpeczi* Béla munkája lényegében ezt az áttekintést vállalja, regisztrálva a magyar kultúra felszabadulás utáni fejlődésének főbb állomásait, változásainak fontos csomópontjait.

1945 nem csupán társadalmi-gazdasági szempontból hozott forradalmian újat, de a szocialista kultúra terén is, hiszen a feudálkapitalista magyar társadalom szellemi-ideológiai örökségének jó része nem volt beépíthető a megszülető szocializmus rendszerébe. Új kultúrára volt szükség, amely a szocialista társadalom építésének szerves részeként formálódik, gazdagodva a nép alkotó munkájával. Valójában kulturális forradalom indult a felszabadulással, amely kitérőkkel, olykori megrázkódtatásokkal, de tartalmát tekintve változatlan célokkal tart ma is, miként ezt a párt XI. kongresszusa is megerősítette.

*

Szocialista társadalmunk történetében a kulturális folyamatok valósághű fölrajzolása nem lehetséges a gazdasági struktúra, a termelés szerkezete, a fogyasztás és jövedelmi viszonyok vázlatos ismertetése nélkül. E gazdasági háttérre épül a kultúra társadalmi rangja, megbecsülése, az egyes társadalmi rétegek művelődési igényeinek és lehetőségeinek ez a gazdasági bázis képezi reális alapját. Ezt az elvet alkalmazza Köpeczi Béla könyve. Tájékoztat olyan jelenségekről, amelyek mindennapjaink részét képezik, de okaikról alig tudunk valamit, mint például a művelődés társadalmi presztízse, vagy az a némely gazdasági egységnél érvényesülő szemlélet, amely miatt a vezetők nem támogatják megfelelően a munkások művelődését, szakmai továbbképzését.

Az elmúlt harminc esztendőben végbement főbb gazdasági, társadalmi változások, a munka- és életkörülmények átalakulásának vázlatos ismertetése után, a szerző képet ad a szocialista művelődéspolitika főbb jellegzetességeiről és szakaszairól. Ennek nyomán kibontakozik az MSZMP művelődéspolitikai elveinek hosszú távra szóló, hatékony rendszere. Igazolja ezt, hogy 1958-ban a Központi Bizottság által elfogadott irányelvek olyan feladatot jelöltek ki, melyek megvalósítása a művelődéspolitika állandó gondja volt az elmúlt másfél évtizedben. A szerző könyvében végigkíséri néhány kiemelt fontosságú művelődéspolitikai program megvalósulását, jelezve a továbblépés szükségét és irányát, egyben számbavéve a megtett út eredményeit.

A kötet második felében a tudomány, művészetek, közoktatás, közművelődés társadalmi kérdéseinek reprezentatív áttekintését nyújtja a szerző.

*

A tudomány kulturális funkcióinak elemzésekor részletezi az MSZMP tudománypolitikai irányelveit, megvalósulásuk, érvényre jutásuk szempontjából. Jelentős eredményeink mellett fölvet olyan hiányosságokat, melyek egyben a további vizsgálódás irányát érintik: nem rendelkezünk még csak vitatható elméleti következtetésekkel sem, olyan fontos kérdésekben, mint például a szocialista társadalom struktúrájának továbbfejlődése, a politikai tudat kérdései stb.

Eleven és érdekes fejezet tárgyalja az irodalom és művészetek társadalmi hivatását, ha mégoly rövid terjedelemben is. Elemzésvázlatából kirajzolódik íróink és művészeink zömének törekvése: alkotásaikkal segíteni az ember öntudatra ébredését, a szocialista humanizmus céljainak megvalósítását. Az utóbbi években azonban bizonyos megtorpanásokat észlelünk — írja a szerző —, s ezekben megmutatkozik, hogy irodalmunk és művészetünk keresi a helyét eszmeileg, de kifejezési eszközeit, közönségkapcsolatait tekintve is. Tényként kell elfogadnunk, hogy az utóbbi évek felgyorsult ritmusú fejlődése a közönséget egyre inkább differenciálttá teszi, s ez további feladatokat ró művészekre, kiadókra, szerkesztőségekre, a rádió és a tévé munkatársaira.

Az elmúlt három évtized jelentős társadalmi változásai mind hatással voltak közoktatásunkra. Nyilvánvaló összefüggés ez: a szocializmus, mint jelenünk és jövőnk társadalmi formája — az iskola, mint a holnap társadalmát formáló tényező. Ebből a közoktatáson nyugvó felelősségből adódnak az elméleti-gyakorlati kérdések: milyen műveltségeszmény jegyében — mit oktassunk? E kérdésrendszer válaszának elméleti vázát sem könnyű megadni, és gyakorlati megvalósítása is még hosszú ideig kulturális életünk napirendjén lesz. Külön fejezet foglalkozik a közművelődés és a világnézet-magatartás-életmód összetett jelenségeivel. Természetesen e társadalmi képződmények kapcsán szóba kerülnek azok a szerteágazó gondok, amelyek gyakran kerülnek elő mindennapi életünk elemzésekor.

*

Köpeczi Béla munkája az elmúlt harminc év kulturális folyamatainak összegző áttekintését adja, tájékoztatva olvasóját e folyamatokról, amelyek a szocializmus építésében döntő fontosságúak. A könyv eszmei gazdagsága világos, tiszta formában jelenik meg, stílusa jól tükrözi mondanivalóját. A magyar kultúra harminc éve című kötet gondolatanyagának ismerete nem nélkülözhető társadalmunk elemző vizsgálatához.

Tráser László

Arcok, utak, sorsok

A közigazgatásban, a tanácsokban eltölteni negyedszázadot vagy többet, szinte egyazon munkakörben, a kívülállókban is önkéntelenül tiszteletet kelt. Az íróasztalhoz kötöttség nem látványos, izgalmas munka, az ügyesbajos dolgok intézése mögött azonban türelem, odaadás, lelkiismeret testesül meg az esztendők során. Közülük három arcot hoztunk egymáshoz közel, jóllehet a napi munkában nem találkoznak, s talán nem is ismerik egymást.

KEZÉBEN A VÁROS

A szegedi városi tanácsnál Király Andrásné asztalához nem látni oda semerről. Övé a telefonszoba a sporthivatal szomszédságában. Az ő kellemes tónusú, udvarias hangját halljuk a telefonban, amikor bejelentkezik:

— Tessék! Városi tanács!

Naponta ezer meg ezeregy be- és kifelé szóló hívást irányít tizenöt fő- és kétszáz mellékállomáson. Mondhatni, hogy a kezében tartja a város lüktető, eleven életét reggel 8-tól délután fél 5-ig. Csak húsz-harminc másodperces megszakításokkal futotta idejéből a rövid beszélgetésre. Figyelme az automata elosztó, kapcsolóasztal fekete és piros színű billentyűire, gombszerű lámpáira irányult.

— Takács Máté Budapesten van — világosított fel egy külső hívót, aki a városi főépítészt kereste.

— Ezt honnan tudja, hiszen nem lát fel a tanács osztályaira? — kérdeztük.

— Az osztályokról minden reggel tájékoztatnak, hogy aznap ki nem lesz idehaza — válaszolta, miközben Békéscsabáról hívták a várost.

— Igen! Kihez kapcsoljak a 190-es melléken? — kérdezett vissza.

EGY CSOKOR ORGONA

— A tanács apparátusában név szerint ismer mindenkit?

— Személyesen is legalább kilencven százalékukat. Volt rá időn 1946 óta — mondta szerényen. Amikor a tanácshoz került, még kézikapcsolású, banándugókkal működő masinát kezelt. Az új, a korszerű berendezést közel húsz esztendeje parancsnokolja. Már éppen készültünk eljönni, amikor egy csokor virággal beköszönt Királynéhoz egy idős bácsi.

— Az édesapám, Szabó Mihály — mutatta be. Mihály bácsi jóval megelőzte lányát a város szolgálatában. Több mint negyven esztendeig volt altiszt, illetve a megtisztelőbb elnevezés szerint, hivatalsegéd.

EGYÜTT A FALUVAL

Hat ikszszel a vállán még mindig fiatalosan, energikusan intézi Tiszasziget mindennapos életét Kiss András tanácselnök. A falu apraja-nagyja talán már akkor is Bandi bácsinak szólította, amikor 1950 őszén tanácstitkárrá választották. Egy év múlva az elnöki székbe ült, s e tisztséghez azóta egyfolytában szavazott neki bizalmat a falu, mind a mai napig.

— Ismernek, itt születtem — summázta élete sorát —, itt voltam cseléd, napszámos, mindenes a vedresházi papi birtokon. A valamikor nagyon szegény faluval a felszabadulás után együtt nőttem föl feladataink nagyságáig, hogy igazgassuk közös dolgainkat.

A községházától rálátni a falu téeszének központjára. Ez a kétszázhúszmillió forint közös vagyonú gazdaság nemrégen egyesült Újszentiván, Szőreg, Kübekháza közös gazdaságaival szegedi Tisza—Maros szög Tsz néven. Bandi bácsi kitalálja gondolatunkat.

— Úgy van, a falu és a szövetkezet egy szív, egy lélek. Nincs itt már híre sem a szegénységnek — mutatott ki a fürdőszobás új házak sorára. Új még a művelődési otthon, friss avatású az orvosi rendelő és tanácsadó. Idén negyvenhét új ház építésére adtak ki engedélyt. Mintegy hatvan személygépkocsi fut a faluban. Az utak, gyalogjárdák építésében benne van a tiszaszigetiek társadalmi munkája.

A Munka Érdemrend ezüst és bronz, a Haza Szolgálatáért Érdemérem ezüst fokozata jelzi, hogy huszonöt esztendőn át Kiss András jól megállta a helyét, ahová a falu bizalma állította. Annak örül most leginkább, hogy faluja lélekszáma az utóbbi esztendőben évente 20—30 újszülöttel gyarapodik.

PONTOSAN, SZÉPEN

Tizenéves kislány volt Törzsi Miklósné, amikor 1943-ban még a régi rendszerű közigazgatásban — a városházára került a leíró gépszobába, ahol tizenhat—tizennyolc lány, asszony verte az írógépet.

— Csak a pokoli lármára emlékszem abból az időből, és a kicsi, kezdő fizetésre — emlékszik most vissza, miután ugyanabban a munkakörben pontosan harminckét esztendőt töltött el.

— A fiam, aki ugyancsak a városi tanács dolgozója, előadó, az illetékhivatalban, és képzi magát az egyetemen, bizonyára többre viszi majd nálam a köz szolgálatában — mentegetőzik maga miatt, mintha valamit is restellnie kellene munkájában. Azt mondják róla, hogy túlontúl szerény volt mindig is. Az osztályok egész során dolgozott hosszabb-rövidebb ideig. Szívesen ment oda mindig, ahol szükség volt rá, és dolgozott szépen, pontosan, feltűnés nélkül.

Az államigazgatási eljárások és ismeretek birtokában dolgozott az egészségügyi osztályon, az elnökségen, a pénzügyi, majd a művelődési osztályon, s ma ismét a pénzügyi osztályon tölti be munkakörét. Tulajdonképpen minden ügy kapcsán belelát a város háztartásába. Tudja, hogy mikor gazdálkodik a város jól, vagy mégjobban. Azt mondja, hogy a városi tanács apparátusában 25 vagy ennél is több, megszakítás nélküli évet, huszonvalahányan mondhatnak magukénak. Törzsiné 1960 óta kiváló dolgozó, ami nem arra az esztendőre szólt és az előzőekre. Most már az marad végig, és a vele egykorúaknak Erzsikém, a fiataloknak pedig — akik tanulhatnak tőle helytállást — Erzsi néni.

Lődi Ferenc

Újra színpadon a Minerva

Tragikus esemény előzte meg a hosszú hallgatás után újra jelentkező Minerva Színpad csütörtöki bemutatóját: aznap temették el az együttes művészeti vezetőjét, *dr. Merényi* Lászlót. A fiatalon, 33 éves korában váratlanul elhunyt tanár, a József Attila Tudományegyetem régi magyar irodalomtörténeti tanszékének adjunktusa, egyetemi munkája mellett vállalta a Csongrád megyei Szövetkezeti Bizottság színpadának művészeti irányítását, hónapok óta a vezetésével folytatták a fiatalok Wolfgang *Borchert: Az ajtón kívül* című drámájának betanulását és próbáit. A bemutató időpontját korábban tűzték ki, az együttes tagjai az előadás megtartásával tisztelegtek Merényi László emlékének.

A darab bemutatója reményre jogosítja a nézőt: az egységesebb, kiforrottabb későbbi előadások valóban figyelemreméltó állomást, új lépcsőfokot jelenthetnek a színpad történetében. A német író egyetlen drámájának előadása ugyanis (amelyet 1947-ben írt, és amely hazájában és külföldön ismertté tette nevét) alapvető mesterségbeli ismereteknél jóval többet igényel. Színészi tudást és képességeket. A minervások vállalkozása ezért nagy igényű, tiszteletre méltó, úgy tűnik azonban, egyelőre meghaladja erőiket.

Borchert az „elveszett nemzedékről", a fiatalon háborúba küldött, ott pusztult, vagy súlyos sebekkel (a szó valódi és átvitt értelmében), életre szinte képtelenül hazavergődött német emberekről írta tragédiáját. A darab rendhagyó, a hagyományos dramaturgiát elvető formában készült. A szaggatott, több idősíkra bontott „történet" balladás részleteit sikerült legjobban megjeleníteni a színpadon, jórészt a pontosan meghatározott, kifejező mozgások segítségével (rendező: *Szajbély* Mihály). A darabnak az erős és felfokozott érzelmektől áthatott (hiszen az író ugyanolyan súlyos sebesüléssel és beteg lélekkel hazatérő volt, mint hőse) számos részlete viszont alapvető memorizálási, szövegmondási gondok közepette nem közvetítődhetett. Fiatal amatőrökről, „újrakezdő" csoportról lévén szó, okkal hivatkozhatunk itt arra is, hogy Borchert drámájának világa számunkra meglehetősen távoli, az értelem síkján is nehezen átfogható, közvetlen élmények, valamint kiforrott művészi eszközök híján pedig aligha átélhető. A választás azonban megtörtént, és kötelez is, reményeink szerint a lehetőségeikhez képest egyre jobb előadásokra.

S. E.

További mérsékelt ütemű áradás

A jövő héten tetőznek a folyók

Az Alsótiszavidéki Vízügyi Igazgatóság tegnapi, pénteki jelentése szerint *tovább tart a Maroson és a Tiszán a mérsékelt ütemű áradás.* A szegedi híd melletti mérce tegnap reggel 512 centiméteres értéket jelzett. Ennél a magasságnál a közepes vízhozamnak több mint a kétszeresét szállítja a folyó. Az alsó rakparton *a partfalépítés legfontosabb munkáit nem állították le.* A volt hajóállomáshoz közel egy kisebb területet homokzsákokkal vettek körül biztonsági intézkedésként, hogy ne zavarja meg a munkát a vízinek a rakpartra való esetleges kihatolása. Ugyancsak hordják az uszályok a terméskövet, és folytatják a kőszórásos mederbiztosítást a Korányi rakpart előtti mederszakaszon.

A Maroson a makói mércére vonatkoztatva 420 centiméteres szinttel a jövő hét keddjén várható a tetőzés. Szegednél pedig 530 centiméter körüli értékkel, szerdán. Utána már minden valószínűség szerint *apadás következik be a Tisza egész magyarországi alsó szakaszán.* Az árhullám levonulási idejét természetesen nagyban befolyásolja az elkövetkező napok időjárásának alakulása.

Együttműködés

Pénteken Szarvason, a városi tanács épületében kötötték meg Békés megye és a Szegedi Orvostudományi Egyetem együttműködési szerződését. Ennek értelmében az egyetem lehetőséget biztosít a megye orvosainak, hogy az egyetemen végezzenek kutatómunkát, tanulmányokat.

Az egyetem vezetői vállalták, hogy a szervezési tanszékük elkészíti Békés megye 15 éves egészségügyi fejlesztési tervét.